

RASMUS SOMMER HANSEN

Et andet verdensborgerskab

Seyla Benhabib: Et andet verdensborgerskab, Cappelen Damm, 2011, 133 sider, 248 NOK.

Seyla Benhabibs *Et andet verdensborgerskab*, som er baseret på hendes Tanner-forelæsninger fra 2004, behandler spørgsmålet om, hvordan kosmopolitiske normer kan forenes med en politisk virkelighed, hvor verden er opdelt i territorielt afgrænsede stater. Med kosmopolitiske normer mener Benhabib grundlæggende, universelle menneskerettigheder såsom retten til ikke at blive udsat for folkemord, men også den kantianske ret til universel gæstfrihed, som pålægger regeringer en pligt til ikke at ”nekte tilflugt og asyl til de med fredelige hensikter og hvis det å nekte dem ophold ville resultere i deres død” (s. 39). Hvad retten til gæstfrihed mere præcist indebærer, er ikke helt klart, men uanset hvad stiller den sammen med menneskerettighederne nogle krav til alle mennesker, som skaber en spænding i forhold til det

demokratiske ideal.

Problemet er, som Benhabib ser det, at vi på den ene side er forpligtede på universelle, kosmopolitiske menneskerettighedsnormer, og på den anden også er forpligtede på en opfattelse af demokrati som afgrænset og knyttet til et bestemt demos. Som Benhabib udtrykker det, giver disse modsatte forpligtelser anledning til et tosidet paradoks, som aldrig helt kan opløses: ”på den ene siden mellem liberalisme og demokrati, det vil si mellem et løfte om å vedlikeholde menneskerettigheter (uansett hvordan de er definert) og viljen til demokratiske majoriteter, og på den andre siden støter vi på et indre paradoks i demokratier, nemlig at demokratier ikke kan fastsette grensene for deres eget medlemskap på demokratisk vis” (s. 55).

Men Benhabib argumenterer for, at selvom spændingen mellem det partikulære og det universelle, det lokale og det kosmopolitiske, aldrig helt kan fjernes, så kan spændingen gøres mindre eller ”lindres” gennem ”demokratiske gentagelser”. Herved forstås Benhabib integrationen af universelle, kosmopolitiske normer i lokale, demokra-

tiske praksisser gennem ”lingvistisk, juridisk, kulturelt og politisk transformerende repetitioner[...]. De forandrer ikke bare etablerede forståelser, men transformerer også det som opfattes som det gyldige eller etablerede synet på et tidligere autoritativt tilfælde” (s. 64). Igennem demokratiske gentagelser tilegner bestemte mennesker og samfund sig universelle normer og ændrer dem samtidig derigennem.

Benhabib eksemplificerer sådanne ”demokratiske gentagelser” med beskrivelser af den franske tørklædesag og de politiske kampe om stemmeret til ikke-statsborgere i Tyskland. I begge tilfælde, hævder hun, er der tale om, at universelle, kosmopolitiske normer bliver indoptaget i lokale, retslige fællesskaber, hvorved den traditionelle ”fremmede” gives en offentlig stemme, og de lokale fællesskaber bliver mere repræsentative for kosmopolitiske normer. Selv i tørklædesagen, som er endt med et forbud mod synlige religiøse symboler i det offentlige rum, og som Benhabib tilsyneladende mener, er i modstrid med kosmopolitiske normer, er der tale om en ”formidling” af det kosmopolitiske og det lokale. Den demokratiske dialog i forlængelse af sagen har nemlig åbnet et offentligt rum for muslimske kvinder til at ”*ta igjen overfor*

staten” (s. 93), til at blive ”offentlige selv”. I denne sag såvel som i det andet eksempel ser vi ifølge Benhabib begyndelsen til en proces, hvor statsborgerskab som begreb bliver opsplittet og gjort mere universelt, hvor medlemskabet i et demokratisk demos, og dermed adgangen til grundlæggende civile, politiske og økonomiske rettigheder, adskilles fra tilknytningen til bestemte etniske eller nationale identiteter.

Et annet verdensborgerskap sætter fokus på nogle af de centrale udfordringer, vestlige demokratier står over for i dag og bidrager med interessante bud på, hvordan disse udfordringer kan løftes. Imidlertid kunne jeg savne en mere omfattende diskussion af de forskellige elementer i Benhabibs kosmopolitanisme, og i særdeleshed hvad de kosmopolitiske normer, hun tilslutter sig, mere præcist kræver af os. Dertil kommer, at mange af argumenterne er temmelig kortfattede og komprimerede, hvilket til tider gør Benhabibs ræsonnementer svære at følge. Man skal således ikke forvente en letlæselig bog.

Afslutningsvis vil jeg sige lidt om den norske udgave. Den er forsynet med et forord af Odin Lysaker og et efterord af Saphinaz-Amal Naguib. Forordet indplacerer Benhabibs tænkning i forhold til de filosofiske strømninger hun er

påvirket af og selv har bidraget til, mens efterordet rummer refleksioner over, hvordan *Et annet verdensborgerskab* bidrager til diskussionen om forståelsen af kosmopolitisme i starten af det 21. århundrede. Både for- og efterord er for så vidt udmærkede, men det kan undre lidt, at redaktørerne har valgt at inkludere disse i stedet for de kommentarer af Jeremy Waldron, Bonnie Honnig og Will Kymlicka samt Benhabibs svar hertil, som den engelske udgave er forsynet med. Det er en skam, fordi disse kommentarer og svar kunne bidrage til en bedre forståelse af Benhabibs kosmopolitisme, der som nævnt til tider kan fremstå i en noget kortfattet og svært tilgængelig form.

BO ALLESØE CHRISTENSEN

Planlægning og oplevelse

Anne Lorentzen og Søren Schmidt-Jensen: Planlægning i oplevelsessamfundet, Århus Universitetsforlag, 2011, 321 sider, 298 kr.

Der er efterhånden ved at være udgivet en betragtelig mængde litteratur om oplevelsesøkonomi fra

de danske universiteter. Senest har Anne Lorentzen - professor (mso) på Institut for planlægning, AAU - slået sig sammen med Søren Schmidt-Jensen fra Dansk Arkitektur Center, og redigeret en bog med temaet planlægning og oplevelsesøkonomi. Bogen udkommer som nummer tre i den nye serie *Sociologiske studier* fra Aarhus Universitetsforlag, en serie der søger at etablere en ny platform for den bedste sociologiske forskning både nationalt og internationalt.

Bogens ide er fin, for i det sidste tiår har store dele af de danske erhvervsstrategier på både statsligt, kommunalt og regionalt niveau været præget af overvejelser omkring de kreative og de underholdningsmæssige industriers evner til at skabe vækst via oplevelser og kreativitet, og derigennem virke som eksempel for andre økonomiske væksttiltag. Oplevelsesøkonomi er, som begrebslig konstruktion og styringsinstrument, derfor en vigtig bestanddel af den politiske og sociale virkelighed der udgør dagens Danmark. Den bør derfor også fortjene en opmærksomhed i de human- og samfundsvidenskabelige forskningsdiscipliner, der normalt beskæftiger sig med planlægning, styring, forskellige økonomiopfattelser og, ikke mindst, antropologi.